

18.04.06 METAFORA

Webová stránka našeho kurzu: <www.novemberfund.org/cogling.htm>: rozvrh, úkoly, handouty, odkazy

---

Dnes na hodině:

- Úvod: Kövecses na "emotion concepts". [prezentace]
- Klasické případové studium: "anger" v angličtině (Lakoff).
- Něco o "gniewu" v polštině (Mikołajczuk).

Příští týden:
Metafora a emoce (II)

Úkol:

- (1) A. Mostovaja, "On emotions that one can 'immerse into', 'fall into' and 'come to'...", 295-329. [handout]
-

Úvod

- obrovská literatura (psychologie)
  - příspěvek KL: Lakoff/Kövecses, Wierzbicka/Goddard
  - přehled přístupů: základy teorie, významy "emotion concepts", něco o roli gramatiky v konceptualizaci, metaforizace "emotion concepts" v literatuře
-

Teorie: Kövecses 2000 (a 1990); Wierzbicka

- prototypické emoce
  - prototypický "emotion scenario": 5 stadií vývoje
  - universální konceptuální metafora a ještě jedna typická metafora
  - "emotion parameters" (které vyplývají z typických "emotion scenarios"): jak se významy vlastně odlišují?
    - obecná nebo specifická emoce (*anger / annoyance*)
    - "personal or not personal feeling" (*terrified / horrified*: "I was horrified/terrified by the murder of my neighbor")
    - kladná nebo záporná (*shame*)
    - intenzita (*dislike / hatred*)
    - zvládnutelnost emoce (*angry / enraged*)
    - zvládnutelnost situace (*ashamed / embarrassed*)
    - orientovaná na minulost, přítomnost, budoucnost ("I felt terrified/*horrified as I saw the truck come racing toward me"; "I was *terrified/horrified when my class was cancelled because of low enrollments")
    - přesný vztah mezi subjektem a objektem (*pity / žalost*; *lítost*?)
    - "self- or other-oriented" (*pity / žalost*): diRivera a "movements"
      - "The experience of emotion reflects transformation of our relation to the world — to the persons, objects, events, and actions that are important to us. The transformations are the movements of emotion and each type of emotion reflects a different kind of transformation."
        - "movement toward other (self moves): *devotion*"
        - "movement away from self against other: *anger*"
        - "movement away from other (self moves): *fear*"
-

"Anger" v angličtině

- ANGER = "most studied emotion concept in the cognitive linguistics framework"
- Lakoff a Kövecses: *anger* má "complex, coherent conceptual [but not consistent!] structure":
  - (1) "You make my blood boil."
  - (2) "He's just letting off steam."
  - (3) "When I told him the truth, he just blew up."
  - (4) "She lost her cool."
  - (5) "She was looking daggers at me."
  - (6) "He suppressed his anger."
  - (7) "When I told my mother where I was, she almost had a cow." a tak dál!

- fyziologie hněvu: teplota, vnitřní tlak, znepokojení (metonymie)
  - "Don't get a hernia!", "Don't get hot under the collar!", "He got red with anger", "She was shaking with anger"...

- ANGER IS THE HEAT OF A FLUID IN A CONTAINER (ANGER IS FIRE)
  - tekutina stoupá: "His anger was building up inside of him"
  - horká tekutina v nádobě: "He was fuming mad"
  - tlak: "I could barely contain my rage"
  - kontrolovat hněv: "He kept the anger bottled up inside of him"
  - exploze: "He just exploded (erupted, blew a fuse)"; "He hit the ceiling (went through the roof)"
- další zdrojové oblasti: šílenství (< znepokojení): "He went crazy (out of his mind)!"; protivník (< nebezpečná emoce): "I've been wrestling with my anger all week"; nebezpečné zvíře (agresivita)
- výrazy ve vztahu k prototypickému scénáři: 1) "offending event", 2) "anger", 3) "attempt to control", 4) "loss of control", 5) "act of revenge"

A v polštině? Mikołajczuk 1998 (a 2004)

- ekvivalenty v polštině: *gniew*, *złość* a tak dál
- mají všechny ty konceptualizace něco společného?
  - zdrojové oblasti jsou více-méně stejné a nejvýznačnější oblast je stejná
- a jak se odlišují?
  - zdrojové oblasti = bolest/nemoc, ďábel/peklo (sr. čeština)
    - > Co cie ugryzło? [What you bit?] „What has come over you?“
    - > Jakby go osa ukusiła. [As-if him wasp stung] „He's angry.“
    - > On dostał białej goraczki. [He got white fever] „He's in a rage.“
    - > Diabeł w niego wstąpił. [Devil in him entered] „He carries on like one possessed.“
    - > Jest zły jak sto diabłów. [Is angry as 100 devils] „He's very angry.“
    - > Piekli sie. [Hells oneself] „He's in a rage.“
  - akcent na kontrole v "anger scenario" a metafora protivníka
- diachronní výzkum: otázky, které si klade diachronik:
  - jaké lexikální jednotky sloužily k vyjadřování pocitů v různých obdobích v minulosti a jaké se užívají dnes?
  - vývoj významů těch pojmenování a co se stalo s pojetím emocí vyjadřovaných prostřednictvím dnes už neexistujících pojmenování?
  - korelace mezi změnami ve významech pojmenování emocí a historicko-společensko-kulturním kontextem?
  - místo na "emociální mapě" Evropy a světa?
- etymologie pro zajímavost:
  - *vztek* < *vz-téci* (sr. "vylít si na někom vztek")
  - *hněv/gniew* < *gnětiti* "zapálit, zažehnout"
  - *pozor* < *zor-* (začátek 19. století)
  - vývojová cesta emoce *złość*: "zlé skutky, hříchy, zlo" > "chut' činit zlo" > "zlý pocit, komponentem kterého je chuť činit zlo"
  - *klid* < *kl'uditi roli* (*zemi, zahradu; cestu, dům, dobytek*); *kl'ud* = "čistota, pořádek, řád"

Literatura:

- A. Athanasiadou a E. Tabakowska (red.), 1998, *Speaking of Emotions: Conceptualization and Expression*.
- L. Bednaříková, 1995, "Obraz HNĚVU v českém jazyce", *Čeština doma a ve světě* (XI), 32-37.
- J. di Rivera, 1977, *A Structural Theory of the Emotions*.
- Z. Kövecses, 1990, *Emotion Concepts*.
- Z. Kövecses, 2000, "Language and Emotion Concepts", kapitola 1 v *Metaphor and Emotion*, 1-19.
- G. Lakoff, 1987, "Anger: Case Study I" v *Women, Fire, and Dangerous Things*, 380-415.
- A. Mikołajczuk, 2004, "Perspektivy diachronního výzkumu sémantiky (na příkladu pojmenování hněvu v polštině)", v *Čítance textu z kognitivní lingvistiky I*, 105-116.
- A. Mikołajczuk, 1998, "The metonymic and metaphorical conceptualisation of *anger* in Polish," in *Speaking of Emotions*, 153-90.
- A. Wierzbicka, 1999, *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals*.